

LỰC KHÔNG GIAN KIẾN TRÚC

TRONG NGÔN NGỮ TẠO HÌNH KIẾN TRÚC ĐƯƠNG ĐẠI

Ths.KTS. Trần Anh Tuấn*

Tóm tắt: Trong xu hướng vận hành đa cực hóa thế giới, thời đại mới đã ghi dấu ấn sự xuất hiện đa dạng các loại hình kiến trúc đương đại. Những làn sóng đổi mới không ngừng của khoa học kỹ thuật, công nghệ và vật liệu hiện đại liên tục được trình diễn qua lăng kính đa sắc màu của tạo hình kiến trúc. Vai trò dấu ấn cá nhân trong sáng tác kiến trúc được khẳng định từ công việc sáng tạo ra những không gian kiến trúc chứa đựng giá trị tinh thần, tính biểu cảm, nghệ thuật. Điều này phản ánh tiềm ẩn lực không gian kiến trúc trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc. Giá trị nghiên cứu này góp phần nâng cao khả năng cảm thụ, ứng dụng trong các hoạt động sáng tác, lý luận và phê bình kiến trúc.

Từ khóa: Lực không gian kiến trúc, ngôn ngữ thiết kế, tạo hình kiến trúc, kiến trúc đương đại

Abstract: In the trend of multi-polar operation of the world, the new era has marked the emergence of a variety of contemporary architectural forms. The continuous waves of innovation of science and technique, the technology and modern materials are continuously presented through the multicolored lens of architectural shaping. The role of personal imprints in architectural creation is confirmed from the work of creating architectural spaces containing spiritual, expressive and artistic values. This reflects the hidden force of architectural space in architectural visual language. This research value contributes to improving the ability to perceive and apply in the activities of composing, reasoning and criticizing architecture.

Keywords: Architectural space force, concept language, architecture shaping, contemporary architecture.

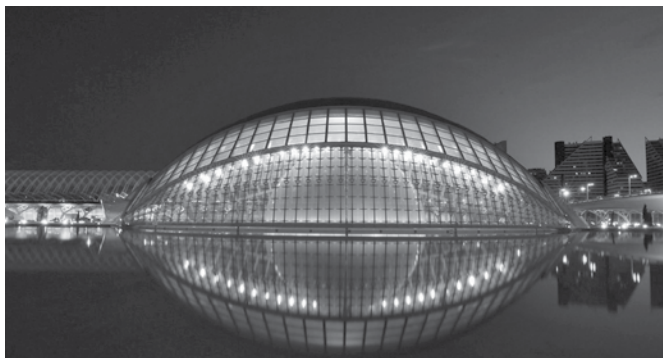
Nhận ngày 28/4/2022, chỉnh sửa ngày 15/5/2022, chấp nhận đăng ngày 25/5/2022.

Lời mở đầu

Không gian là khái niệm rộng, không giới hạn và bao trùm mọi sự vật, hiện tượng. Không gian thường được hiểu là ba chiều tuyến tính, ba chiều không biên giới chứa đựng các vật thể, các sự kiện có vị trí và có hướng tương đối với nhau. Trong các loại hình không gian đa dạng như không

gian vũ trụ, địa lý, vật lý lượng tử, hay trừu tượng như không gian văn hoá... có một loại hình không gian đặc thù và khác biệt với những không gian tồn tại tự nhiên, đó là không gian kiến trúc. Đây là không gian của sự kết hợp giữa khoa học kỹ thuật và mỹ thuật, là không gian của quá trình tư duy sáng tác kiến trúc, là không gian có tính nghệ thuật.

*ĐH Kiến trúc Hà Nội

*L'Hemisfèric, City of Arts and Sciences
(Tây Ban Nha, 1998) - Santiago Calatrava*

Không gian kiến trúc là khái niệm trừu tượng, tín hiệu nhận diện bởi sự sáng tạo trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc. Sáng tạo nghệ thuật kiến trúc là đặc thù tư duy, ý tưởng của người sáng tác, điều này phản ánh qua muôn mặt của những vấn đề xã hội quan tâm.

Đời sống tinh thần là nhu cầu quan trọng khẳng định sự cao cấp của loài người trên trái đất. Thế giới luôn phát triển định hình những giá trị vật chất nhiều hơn với mục đích đáp ứng nhu cầu đời sống tinh thần ngày càng cao hơn. Vật chất là xác định hữu hạn nhưng giá trị mang lại bởi sự thưởng thức những không gian nghệ thuật phục vụ đời sống tinh thần là vô hạn. Giá trị tinh thần nghệ thuật là thông điệp truyền kỳ thế hệ để tiếp tục phát huy đến tầm cao mới.

Trong sự đa dạng các loại hình kiến trúc đương đại, việc nhìn nhận thông qua lực không gian kiến trúc trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc góp phần nâng cao khả năng cảm thụ, ứng dụng trong các hoạt động sáng tác, lý luận và phê bình kiến trúc.

*Bảo tàng Guggenheim Bilbao
(Tây Ban Nha, 1997) - Frank Owen Gehry*
Rối tung, gây ấn tượng mạnh

Frank Gehry được giao nhiệm vụ thiết kế “một cái gì đó” táo bạo và sáng tạo. Các đường cong vô của tòa nhà được thiết kế xuất hiện ngẫu nhiên để bắt ánh sáng.

Hiệu quả từ sức lôi cuốn của hình thể kỳ dị như những cuộn giấy bạc thả bung ra với lớp bề mặt được bao phủ bằng titanium luôn phản chiếu ánh sáng mặt trời. Công trình tạo ra nhiều góc nhìn, cảm xúc gây ấn tượng mạnh.

Khái niệm về lực không gian kiến trúc trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc

Ý tưởng kiến trúc rất đa dạng và Thụ cảm kiến trúc là đa nghĩa.

Mỗi công trình kiến trúc đều chứa đựng nhiều thông tin như: Thông số hình học, công năng, bố cục hình khối, vật liệu, màu sắc, ánh sáng, nhịp điệu... phản ánh tư duy sáng tác và mang lại sự thụ cảm, những cảm xúc ấn tượng mạnh mẽ, ghi dấu ấn trong trí nhớ mang tính khái quát về thông tin, địa danh, hoặc phản ánh môi trường xã hội thời đại.

Tương tác giữa con người và công trình kiến trúc tạo lập nên trường lực không gian kiến trúc.

Những nghiên cứu sâu về tâm lý học chỉ ra rằng khi não bộ nhận và xử lý thông tin, con người kết hợp các giác quan và kinh nghiệm học thuật của bản thân để thụ cảm. Điều này nảy sinh ra đa dạng cảm xúc từ cuốn hút đến bài trừ, từ tích cực đến tiêu cực. Mỗi cá nhân có thể tìm về nơi chốn bình yên, nhẹ nhàng, lãng mạn, đôi lúc hưng phấn với những không gian vận động mạnh mẽ, có khi là thành kính, căng thẳng, sợ hãi... Đây chính là sự tương tác với không gian kiến trúc, là tác động của lực không gian kiến trúc đối với mỗi cá nhân quan sát được tạo ra bởi cá tính trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc. Sự cộng hưởng từ cộng đồng với tính nghệ thuật của không gian kiến trúc sẽ làm xuất hiện xu hướng mới, trào lưu kiến trúc mới và là động lực thúc đẩy quá trình sáng tác kiến trúc mạnh mẽ hơn nữa.

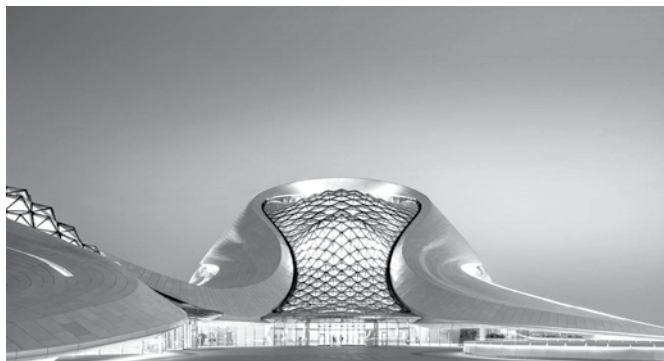
Định nghĩa: Khả năng tạo ra cảm xúc của không gian kiến trúc được gọi là lực không gian kiến trúc. Đây là kết quả của quá trình tư duy sáng tạo kiến trúc, được đánh giá thông qua ngôn ngữ tạo hình kiến trúc. Đồng thời đại biểu cho giá trị của tác phẩm kiến trúc.

Ý nghĩa:

- Là cơ sở đánh giá giá trị nghệ thuật của không gian kiến trúc.
- Là động lực tạo nên cảm hứng sáng tác kiến trúc.
- Lực không gian kiến trúc luôn làm rõ một nội dung tinh thần công năng.
- Lực không gian kiến trúc là phương tiện truyền đạt thông tin.

Xu hướng ngôn ngữ tạo hình kiến trúc đương đại

Tính đương đại, bao quát cả nghệ thuật đương đại xác lập theo thời gian từ nửa cuối của thế kỷ 20. Giai đoạn này xuất hiện nhiều thế hệ kiến trúc sư (KTS) tài năng như: Richard Mier, Tadao Ando, Cesar Pelli, Daniel Libeskind, Santiago Calatrava, Kazuyo Sejima,... Đặc biệt từ những năm đầu thế kỷ 21, với sự xuất hiện hàng loạt công trình kiến trúc của các tác giả tên tuổi lớn như: Zaha Hadid, MAD, BIG... Trong quá trình chuyển giao thời đại cũng đã ghi

*Harbin Opera House
(Trung Quốc, 2015) - MAD Architects*

*Trung tâm văn hoá và nghệ thuật Quốc tế
(Trung Quốc, 2019) - Zaha Hadid*

nhận lại quá trình chuyển đổi ngôn ngữ tạo hình, sự biểu hiện của ngôn ngữ kiến trúc thông qua bởi cùng một tác giả liên tục hành nghề xuyên qua thế hệ được kể đến các KTS như: Frank Gehry, Norman Foster, Renzo Piano, Rem Koolhaas, Jean Nouvel...

Ngôn ngữ tạo hình kiến trúc đương đại phá vỡ nhiều quan điểm không gian kiến trúc đã định hình, từ cách đặt vấn đề công năng, kết cấu, vật liệu... cho đến tư duy tạo hình kiến trúc. Các KTS thế hệ mới được giải phóng tâm trí, bày tỏ quan điểm cá nhân về giá trị các mặt của xã hội đương đại, đánh thức tiềm ẩn những xu hướng xã hội mới. Đây là tiền đề tạo cảm hứng cho các trào lưu kiến trúc mới, quan điểm sáng tác mới trên toàn thế giới.

Kiến trúc đương đại ghi dấu ấn mạnh mẽ, phản ánh một thế giới mới năng động, xu hướng công nghệ trí thông minh nhân tạo (AI), xu hướng công nghệ hóa toàn phần là cơ sở định hình một xã hội tương lai. Sự khác biệt về tạo hình kiến trúc sẽ mang nhiều ưu điểm, nêu bật giá trị của chủ đầu tư, thậm chí là quảng bá cho hình ảnh của một quốc gia, tạo nên những ảnh hưởng tích cực đối với công chúng thụ hưởng.

Một số nguyên tắc thiết kế định hình lực không gian kiến trúc trong ngôn ngữ tạo hình kiến trúc đương đại:

- Tạo hình kiến trúc có tính chuyển động cao thông qua hình học, cấu trúc và trọng lượng.
- Giải tỏa kết cấu, phá vỡ nhận thức về quan điểm cân bằng vật lý thông thường.
- Cấu trúc không gian bất định hình, vận xoắn đa hướng.
- Ứng dụng công nghệ cao, kiến trúc hòa trộn với thời trang và nghệ thuật.

• Xu hướng thiết kế kiến trúc bền vững, tiết kiệm năng lượng, kiến trúc xanh.

Một số công trình kiến trúc đương đại tiêu biểu

• **Trung tâm Văn hóa Heydar Aliyev (Azerbaijan, 2012)**
- **Zaha Hadid**

Dòng chảy liên tục không thời gian

Một ý tưởng mới với bề mặt đa tuyến tính bất định hình, không gian đa chiều uốn liên tục hòa quện vào nhau tạo ra hình thể kiến trúc kết nối với không gian quảng trường. Công trình mong muốn thể hiện sự nhạy cảm của văn hóa Azerbaijan và sự lạc quan của một quốc gia hướng tới tương lai. Zaha Hadid nói rằng "Ý định của chúng tôi là liên quan đến hiểu biết lịch sử về kiến trúc, không phải thông qua việc sử dụng sự bất chước hoặc sự tuân thủ hạn chế đối với hình tượng của quá khứ, mà là bằng cách phát triển một cách diễn giải đương đại chắc chắn, phản ánh một sự hiểu biết nhiều sắc thái hơn."

• **Tòa nhà trụ sở CCTV (Trung Quốc, 2012) - Rem Koolhaas**

Giải tỏa kết cấu, phá vỡ nhận thức về quan điểm cân bằng vật lý thông thường

Công trình có hình khối hiện đại, tạo hình đơn giản mạch lạc. Ý tưởng tạo thành một vòng lặp các hoạt động kết nối với nhau trong không gian. Cấu trúc của Trụ sở CCTV biểu hiện chức năng bên trong trên bề mặt tòa nhà là một mạng lưới các đường chéo, phân bổ dày đặc ở những khu vực quan trọng và lỏng lẻo, cởi mở hơn ở những khu vực cần ít sự hỗ trợ.

Tòa nhà như một tác phẩm điêu khắc trong không gian. Hệ kết cấu đặc biệt đã giải quyết bài toán thú vị về trọng lực và tạo cảm xúc mất cân bằng. Đồng thời trở thành biểu hiện trực quan cho cấu trúc của tòa nhà.

• **Tòa nhà chung cư Grove (Mỹ, 2014) - BIG Architecture**

Chuyển động, Vận xoắn không gian

BIG đã đề xuất ý tưởng táo bạo cho hình khối hai tháp công trình cao 20 tầng tại vịnh Grand. Thủ pháp xoắn vặn khối giải quyết tốt bài toán tầm nhìn theo mọi góc độ, các căn hộ thu được toàn bộ tầm nhìn toàn cảnh từ vịnh thuyền buồm và bến du thuyền đến đường chân trời của Miami. Bjarke Ingels nói rằng "Miami đã phát triển một loại hình bản ngữ hiện đại kết hợp ban công kiểu brise soleil (giải pháp chống nắng ở vùng khí hậu nóng, số giờ nắng nhiều) che nắng với cửa sổ kính suốt từ trần đến sàn để có thể tận hưởng tốt nhất tầm nhìn ra toàn cảnh mặt nước của khu vực. Chúng tôi đề xuất xây dựng các chi tiết mang yếu tố bản địa này và tiếp tục phát triển kiến trúc chung cư địa phương."

Trong không gian rộng, chuyển động tương tác của hai tòa tháp tạo ra hình ảnh nhảy múa mới trên đường chân trời của Grove.

• **Harbin Opera House (Trung Quốc, 2015) - MAD Architecture**

Bông hoa điêu khắc bởi gió và nước, cảm hứng từ thiên nhiên và địa hình.

Hình khối kiến trúc là kết quả của những mặt cong xếp chồng lên nhau bởi hệ vỏ nhôm trắng mịn trở thành chất thơ của góc cạnh và bề mặt. Tạo hình kiến trúc mềm mại và sắc nét, uốn lượn bao bọc lấy quảng trường công cộng rộng lớn. Công trình như bông hoa tuyết đang tan là hình ảnh điêu khắc nổi bật trong mùa đông.

MAD thể hiện rõ một kiến trúc lấy cảm hứng từ thiên nhiên và thấm đẫm bản sắc, văn hóa và nghệ thuật địa phương. Nhà hát Harbin Opera làm sâu sắc thêm mối liên hệ cảm xúc của công chúng với môi trường, kiến

trúc do đó mang tính trình diễn không gian nghệ thuật và làm nổi bật cảnh công trình trong cảnh quan thiên nhiên.

Kết luận

Không gian kiến trúc là giá trị cốt lõi của kiến trúc. Sáng tác kiến trúc là quá trình tư duy sáng tạo ra những không gian kiến trúc có cảm xúc, thể hiện được quan điểm và tình cảm người sáng tác, phản ánh những vấn đề của xã hội.

Ngôn ngữ tạo hình kiến trúc đương đại là nguồn cảm hứng với đa dạng ý tưởng thiết kế mới góp phần không nhỏ nâng tầm giá trị Nghệ thuật kiến trúc. Giá trị tinh thần của tác phẩm kiến trúc chính là giá trị của ngôn ngữ tạo hình kiến trúc. Thụ cảm nghệ thuật trong không gian kiến trúc khẳng định lực không gian kiến trúc tồn tại và tác động rất lớn đến cảm xúc của con người.

Bởi vậy, việc nhận diện đánh giá được sẽ góp phần nâng cao, thúc đẩy năng lực cá nhân với công tác hành nghề, cũng như góp phần vào nuôi dưỡng năng lực tạo hình kiến trúc của sinh viên trong quá trình đào tạo KTS ở Việt Nam.

Tài liệu tham khảo:

1. Các trang website: www.archdaily.com, www.wikipedia.org
2. Bryan Lawson (2001), The language of space, Nxb Architectural Press, London
3. Daniel Goleman (2002), Trí tuệ cảm xúc, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội
4. Luận văn thạc sĩ (2004), Lực không gian kiến trúc, Trần Anh Tuấn
5. Marc Kushner (2015), The Future of Architecture in 100 Buildings, TED Books, NY